

УДК 378.14

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ (ЗАЛІЗНИЧНИКІВ)

Маланюк Н.М.

Київський коледж транспортної інфраструктури

У статті розкрито проблеми формування професійної компетентності в студентів коледжу – майбутніх залізничників. Проаналізовано різні погляди на трактування ключових дефініцій компетентнісного підходу. Подано схему формування компетенції з позиції діяльнісного підходу. Проаналізовано процес формування професійних компетенцій студента коледжу. Подано і розкрито схему формування професійної компетентності майбутнього залізничника.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність фахівця залізничного транспорту, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, зумовили якісні зміни в усіх сферах людської діяльності. Освіта покликана відповідати сучасним запитам – готувати конкурентоспроможних фахівців різних сфер народного господарства. Бурхливий розвиток інформаційних технологій, науково-технічний прогрес, відкритий світовий ринок праці стали рушійною силою до кардинальних змін в освіті. Знаннева парадигма поступово замінюється ком-

петентнісною, про що свідчить Закон України «Про вищу освіту» (з оновленнями та доповненнями). Сьогоднішній випускник ВНЗ I-II рівнів акредитації (коледжу) повинен не просто володіти сукупністю знань, а вміти гнучко мислити, оперативно реагувати, приймати зважені рішення та відповідати за них в умовах швидких змін в інформаційному та технічному забезпеченні під час виконання своїх посадових обов'язків, тобто володіти професійною компетентністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням реалізації компетентнісного підходу в освіті присвячено праці О. Лебедева, В. Лугового, І. Малафійка, Л. Романишиної, А. Хуторського та інших. Професійну компетентність розглянуто в дослідженнях Т. Браже, А. Маркової, С. Ракова, Т. Шаргун тощо.

Виділення невирішеної раніше частини проблеми. Професійну компетентність фахівців, так як і компетентність (компетенції) у науковій літературі трактують по-різному у зв'язку з широкою різноманітністю методологічних підходів. Проте проблему формування професійної компетентності в студентів коледжів, майбутніх залізничників, розкрито не було.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування процесів формування професійної компетентності в студентів коледжу (майбутніх залізничників).

Виклад основного матеріалу. Випускники закладів вищої освіти (коледжів, інститутів, університетів тощо) мають володіти низкою компетенцій, про що йдеться в законі України «Про вищу освіту». Оновлення та доповнення до цього документу свідчать про перехід вищих навчальних закладів на основні показники якості освіти – компетентності та компетенції.

Дефініція «компетентність» не є однозначною. У законі України «Про вищу освіту» (розділ I, ст. 1) поняття «компетентність» трактується так: «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [3]. Науковець В. Пінчук, під компетентністю розуміє рівень освіченості особистості, який характеризується здатністю вирішувати завдання в різних сферах життєдіяльності, ґрунтуючись на отриманих теоретичних знаннях [8, с. 247].

Дидакт І. Зязюн трактує компетентність як «здатність вирішувати професійні задачі певного визначеного класу, що вимагає наявності реальних знань, умінь, навичок, досвіду» [4, с. 1].

У педагогічному словнику подано таке бачення компетентності: «рівень навченості особистості, який визначається рівнем оволодіння теоретичними засобами пізнавальної або практичної діяльності» [7, с. 358].

Вчений І. Малафійка визначає компетентність як «готовність і здатність особистості до використання і застосування однієї або багатьох компетенцій» [6, с. 79].

Поняття «компетенція» трактують так:

– «...освітній результат, який виявляється в підготовленості випускника, в реальному володінні ним методами та засобами діяльності,

в можливостях справлятися з поставленими завданнями; форма поєднання знань, умінь та навичок, що дозволяє ставити і досягати мети в перетворенні довкілля» (Г. Селевко) [11, с. 139];

– «ціль освітньої діяльності» [2, с. 407];

– «сукупність взаємозалежних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів і необхідних, щоб якісно й продуктивно діяти стосовно них» (А. Хуторської) [12, с. 59];

– «статусні можливості здійснення людиною державних, соціальних і особистісних повноважень у певному виді діяльності» (Ю. Варданян) [1, с. 178].

Проаналізуємо це поняття з позиції діяльнісного підходу (С. Рубінштейна та О. Леонтєва). Згідно з вченням О. Леонтєва, діяльність людини має складну рівневу структуру: рівень психофізіологічних функцій, рівень операцій, рівень дій, рівень особливих видів діяльності [5]. Ключовою дефініцією діяльності є дія, на основі аналізу якої науковець сформував принципи діяльнісного підходу:

1. Принцип «розмивання» кола свідомості.

2. Принцип єдності свідомості і поведінки.

3. Принцип активності.

4. Принцип предметності людської діяльності та її соціальної обумовленості [5, с. 44-48].

Науку (навчальні дисципліни) в широкому значенні будемо розуміти як засіб пізнання світу. На рис. 1 подано схему формування будь-якої компетенції.

Формування компетенції починається з бажання суб'єкта діяльності (студента) здійснювати пізнання світу (конкретної науки). Застосовуючи всі (деякі) види відчуттів (зорове, слухове, тактильне тощо) відбувається сприймання певної інформації (відомості про об'єкт чи предмет), формується уявлення про об'єкт діяльності через застосування різних видів мислення (логічного, системного, творчого та інших). У суб'єкта діяльності з'являються продукти діяльності – поняття, судження, умовиводи. Діяльність триває і суб'єкт діяльності будує схему дій, спрямо-

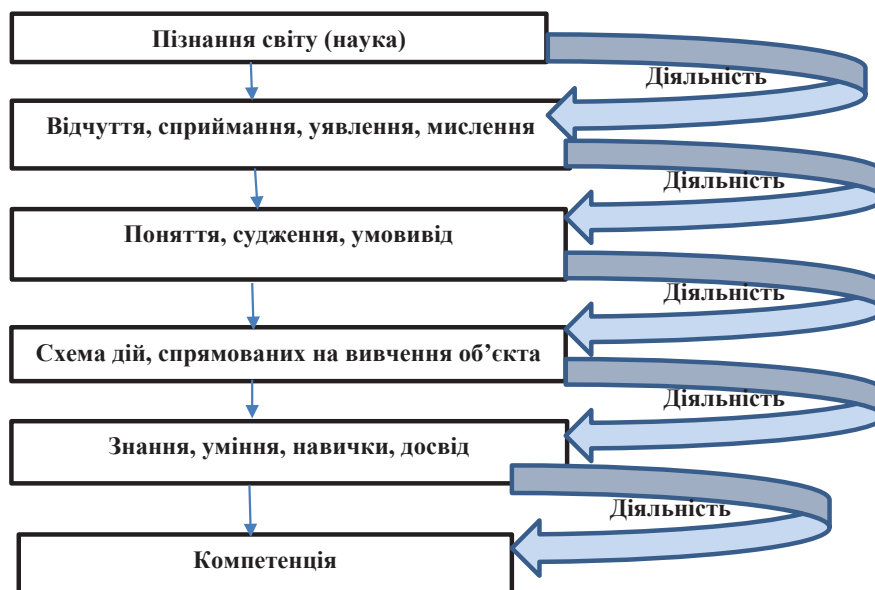

Рис. 1. Схема формування будь-якої компетенції

вану на дослідження об'єкта діяльності. Таким чином суб'єкт діяльності набуває знань, умінь, навичок та досвіду діяльності, що є підґрунтям для формування компетенції. Через включення в діяльність уміння та навички суб'єкта набувають нових якісних властивостей – гнучкості, мобільності, динамічності, креативності тощо, тобто відбувається набуття суб'єктом діяльності певної компетенції.

Беручи за основу праці О. Пометун [9] та А. Хуторського [12], визначено рівневу структуру компетенцій:

I рівень: предметні компетенції;

II рівень: загальнопредметні компетенції;

III рівень: ключові, базові, міжпредметні компетенції;

IV рівень: надпредметні, транспредметні компетенції.

Проаналізуємо цю структуру. Компетенція як об'єкт не є природним утворенням. Для того, щоб вона сформувалася в студента, необхідно, щоб останній був залучений до цілеспрямованої діяльності. Компетенція як структура не є статичною. Вона змінюється в процесі активних дій суб'єкта діяльності, переходить на інший якісний рівень. Нижчим рівнем компетенції є предметна. Студент коледжу через вивчення різноманітних дисциплін набуває різних предметних компетенцій. З останніх виокремлюються ті компетенції, які притаманні всім наукам (загальнопредметні). Шляхом включення студента в активну навчальну діяльність у нього формуються ключові, базові, міжпредметні компетенції. Найвищого рівня компетенцій набуває студент тоді, коли застосовує отримані знання, вміння, навички творчо, без прив'язки до конкретної науки, використовуючи складніші мисленнєві

операції (узагальнення, перенесення, пошук аналогії, де її, на перший погляд немає, тощо). Лише в цьому випадку можна стверджувати, що студент набув надпредметних (транспредметних) компетенцій. Протягом навчання в коледжі студент «виходить» за межі деякої однієї науки (навчальної дисципліни), у нього формується цілісне новоутворення, яке буде підґрунтям для його подальшої професійної діяльності (професійного зростання) – професійні компетенції.

Науковець Л. Романишина вказує п'ять етапів формування компетенцій, а саме: мотиваційний (формування у студентів бажання працювати над вивченням певного матеріалу); усвідомлення (визначення схеми орієнтованих дій); тренувальний (виконання тренувальних вправ з поступовим ускладненням); репетиторний (студент оговорює та пояснює свої думки та дії); етап контролю дій (тут визначається рівень сформованості компетенцій) [10, с. 76-77].

Важливу роль у процесі формування професійних компетенцій, з яких буде сформована професійна компетентність, належить викладачам коледжу, які здатні показати студентам всю важливість кожної окремо взятої навчальної дисципліни для подальшого професійного становлення майбутнього фахівця.

Професійна компетентність майбутнього залізничника – це готовність та здатність використовувати в своїй професійній діяльності професійні компетенції; професійні компетенції дають можливість якісно виконувати свою професійну діяльність, приймати зважені рішення та відповідати за них. На рис. 2 подано схему формування професійної компетентності майбутнього залізничника.

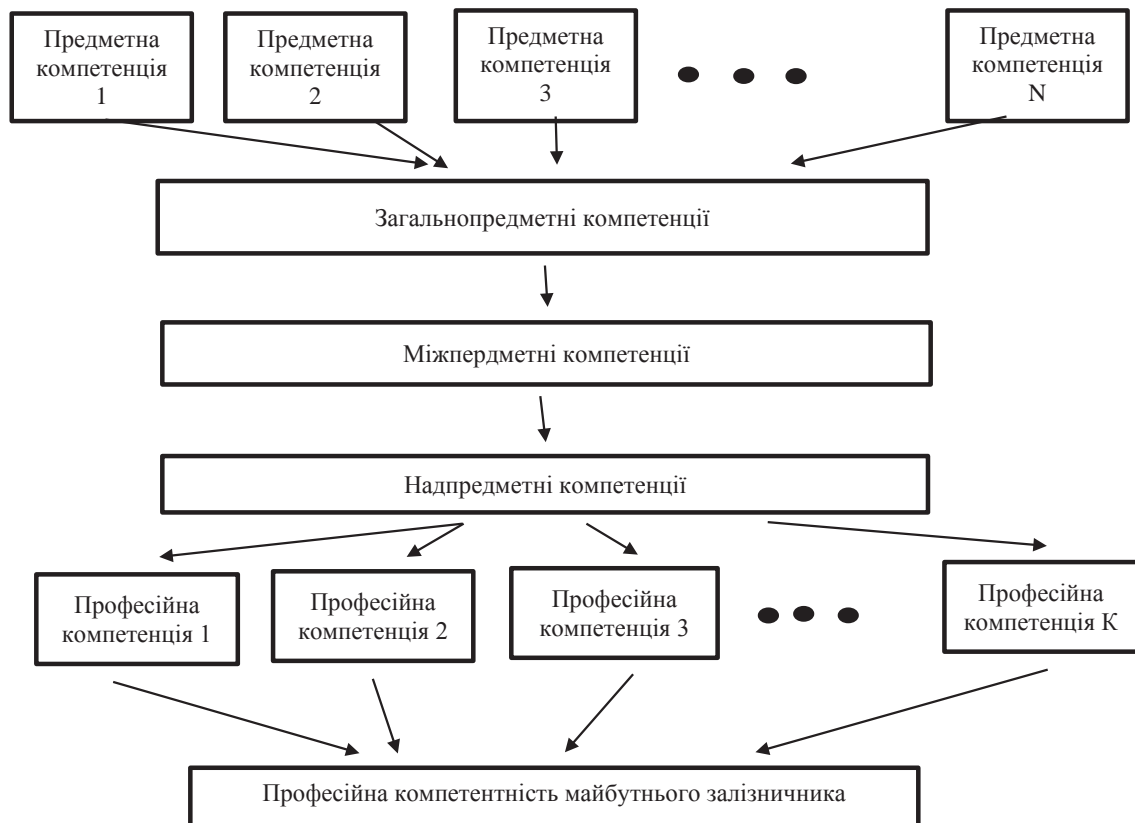

Рис. 2. Схема формування професійної компетентності майбутнього залізничника

Таким чином, формування професійної компетентності складається з таких процесів:

1. Формування предметних компетенцій.
2. Формування загальнопредметних компетенцій.
3. Формування міжпредметних компетенцій.
4. Формування надпредметних компетенцій.
5. Формування професійних компетенцій.
6. Формування професійної компетентності.

Висновки і пропозиції. Формування професійної компетентності в студентів коледжу – цілеспрямований навчально-виховний процес, резуль-

татом якого є конкурентно спроможний на ринку праці випускник-професіонал, що володіє низкою професійних компетенцій. Чим вищий рівень сформованості професійних компетенцій (професійної компетентності), тим сучасний випускник-фахівець зможе себе якнайповніше реалізувати в обраній сфері трудової діяльності, результатом якої буде задоволення від роботи (моральне і матеріальне) та задоволення від життя в цілому. Наші подальші дослідження будуть присвячені питанням визначення рівнів сформованості професійних компетенцій у студентів-залізничників.

Список літератури:

1. Варданян Ю. В. Строеие и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материале подготовки педагога и психолога): дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. М., 1998. 353 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Закон України «Про вищу освіту». Режим доступу: https://urist-ua.net/закони/про_вищу_освіту/.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М., 1975. 180 с.
6. Малафіїк І. В. Дидактика. Навчальний посібник для студентів та вчителів. Рівне: РДГУ, 2004. 470 с.
7. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
8. Пінчук В. М. Психолого-педагогічні засади впровадження інноваційних технологій у вищій школі // Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект: монографія / [за ред. Н. Г. Ничкало]. К.: ІПППО, 1999. С. 246-257.
9. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. К.: «К.І.С.», 2004. С. 15-24.
10. Романишина Л. М. Формування ключових компетентностей майбутніх фахівців у процесі навчання в медичному коледжі / Л. М. Романишина, І. М. Хмеляр, М. М. Лукашук // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Серія: Педагогіка. 2011. № 2. С. 71-78.
11. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация // Народное образование. 2004. № 4. С. 138-143.
12. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования // Народное образование. 2003. № 2. С. 58-64.

Маланюк Н.М.

Киевский колледж транспортной инфраструктуры

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТОСТИ В СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА (ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИКОВ)

Аннотация

В статье раскрыты проблемы формирования профессиональной компетентности в студентов колледжа – будущих железнодорожников. Проанализированы различные взгляды на трактовку ключевых дефиниций компетентностного подхода. Представлена схема формирования компетенции с позиции деятельностного подхода. Проанализирован процесс формирования профессиональных компетенций студента колледжа. Представлена и раскрыта схема формирования профессиональной компетентности будущего железнодорожника.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетентность специалиста железнодорожного транспорта, компетентностный подход, деятельностный подход.

Malanyuk N.M.

Kiev College of Transport Infrastructure

FORMATION OF PROFESSIONAL STUDENTS COMPETENCE IN COLLEGE (RAILWAYS)

Summary

The article deals with the problems of formation of professional students competence in college – future railwaymen. There are analyzed different views on the interpretation of main definitions of a competent approach. Here is presented and showed the scheme of competence development from the standpoint of the activity approach. The process of formation of professional student's competence of college is analyzed too. The scheme of formation of the professional competence of the future railwaymen is presented and disclosed.

Keywords: competence, competence, professional competence of a specialist in railway transport, competency approach, activity approach.